

УДК : 349.6(477)"14/19"+37.013.42

Валентина АВРАМЕНКО,

здобувачка 4 курсу першого (бакалаврського) РВО спеціальності 014
Середня освіта, спеціалізації 014.03 Історія Херсонського державного
університету, м. Івано-Франківськ,
науковий керівник: Михайленко Г.М., к.іст.н., доцентка

ВПЛИВ МАГДЕБУРЗЬКОГО ПРАВА НА ФОРМУВАННЯ МІСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ І СУЧАСНІ ОСВІТНІ ПІДХОДИ

***Анотація:** Стаття досліджує вплив Магдебурзького права на розвиток міського самоврядування в українських містах упродовж історії. Проаналізовано його значення для формування правової культури та адміністративних структур міських громад. Окрему увагу приділено сучасним освітнім підходам до вивчення цієї теми в шкільному курсі історії. Розглянуто рівень представленості Магдебурзького права в підручниках, методи викладання та можливості інтеграції новітніх педагогічних технологій. Дослідження підтверджує важливість вивчення історії місцевого самоврядування для формування громадянської свідомості школярів.*

***Ключові слова:** Магдебурзьке право, міське самоврядування, історія України, освітні підходи, шкільна історична освіта.*

Магдебурзьке право стало ключовим чинником формування міського самоврядування в Україні, забезпечуючи містам автономію в судових, адміністративних і господарських питаннях. Воно було запроваджене в українських містах ще в XIV столітті, спочатку в містах Галицько-Волинського князівства, а згодом поширилося на землі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої.

Згідно з історичним дослідженням, найбільшого поширення Магдебурзьке право набуло у XIV – XVII століттях, сприяючи розвитку

торговельно-економічних відносин, регулюванню податкових зобов'язань і зміцненню місцевих громад.

Магдебурзьке право стало ключовим фактором у формуванні міського самоврядування. Уперше це право на українських землях отримало місто Санок (1339 р.), а згодом Магдебурзьке право отримали такі міста, як Львів (1356), Кам'янець-Подільський (1374), Київ (1494 – 1497 рр.) та інші. Основними привілеями Магдебурзького права було звільнення міщан від влади місцевих феодалів, створення власних органів управління (магістрату, що складався з ради та лави), а також формування судової системи, яка діяла незалежно від адміністрації князів чи королів. Це сприяло розвитку економіки, торгівлі та ремесел у містах. Попри значну автономію, міста, що мали Магдебурзьке право, зберігали певну залежність від центральної влади. Наприклад, рішення магістрату могли переглядатися королівською або великокнязівською адміністрацією, а деякі міста змушені були платити податки державі. Проте самоврядування сприяло підвищенню рівня правової культури та громадської активності населення [1].

Окрему роль Магдебурзьке право відігравало у регулюванні економічного життя міст: міщани отримували право на вільну торгівлю, ремісничу діяльність, встановлення місцевих податків і зборів. Водночас феодали поступово втрачали вплив на міста, що сприяло їхньому економічному розвитку і залученню іноземних купців та ремісників [2, с. 180 – 182].

У Гетьманщині правові традиції Магдебурзького права перепліталися з козацьким самоврядуванням, що створювало унікальну систему місцевого управління. Магдебурзьке право впливало на організацію міського життя, судочинство та систему виборності урядників, тоді як козацьке самоврядування базувалося на військово-адміністративних засадах. Це поєднання зумовило специфіку функціонування полково-сотенної системи управління, де міста, що мали Магдебурзьке право, зберігали певну

автономію, але водночас підпорядковувалися козацькій адміністрації [3, с. 112 - 115].

Як зазначив історик М.Ф.Котляр, у XVIII столітті, внаслідок реформування адміністративної системи Російською імперією, Магдебурзьке право поступово втрачало своє значення. Цей процес був пов'язаний із прагненням імперської влади централізувати управління та посилити контроль над міськими громадами. У 1831 році Магдебурзьке право було остаточно скасоване в більшості українських міст, що призвело до ліквідації традиційного самоврядування та уніфікації міської адміністрації за загальноімперським зразком [1, с. 312 - 315].

Вивчення Магдебурзького права є важливим елементом шкільного курсу історії України, оскільки його наявність в освітній програмі формує розуміння еволюції місцевого самоврядування та розвитку правових традицій. Ця тема дозволяє учням краще усвідомити процеси становлення міських громад, розвиток правових норм і їхню роль у суспільному житті, значення інтеграції цієї теми в шкільні підручники та методичні матеріали, що сприяє розвитку історичного мислення й громадянської свідомості школярів [5].

Отже, Магдебурзьке право відіграло важливу роль у формуванні міського самоврядування в Україні, сприяючи розвитку правової культури та громадянської активності міського населення. Воно забезпечувало автономію міст, регулювало їхню економічну, судову та адміністративну діяльність, сприяючи становленню міської ідентичності.

Однак у XVIII – XIX століттях із поступовою інтеграцією українських земель до складу Російської імперії Магдебурзьке право було витіснене централізованою системою управління, що призвело до згортання традицій міського самоврядування. Його остаточне скасування в 1831 році знаменувало кінець автономного міського устрою, який існував упродовж кількох століть.

Сучасна шкільна історична освіта відіграє ключову роль у збереженні пам'яті про Магдебурзьке право як важливий етап розвитку української правової системи. Використання інтерактивних методів навчання, аналіз історичних документів та порівняльний підхід можуть допомогти учням краще зрозуміти значення міського самоврядування в історії України та його вплив на сучасність.

Список джерел та літератури:

1. Котляр М. Ф. Міста і міське життя в Україні доби середньовіччя та раннього модерну. Київ: Наукова думка, 2012. 450 с.
2. Кульчицький В. С. Історія держави і права України: Київська Русь – XX століття. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2017. 540 с.
3. Чухліб Т. Козацьке самоврядування і Магдебурзьке право: правові традиції в Гетьманщині. Київ: Темпора, 2020. 275 с.
4. Зайончковський О. Магдебурзьке право в Україні: історія, практика, наслідки. Харків: Фоліо, 2019. 310 с.
5. Ададуров В. Магдебурзьке право в Україні: історико-правовий аспект. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2010. 432 с.

УДК: 355.48(477.61)"18/19"

Андрій БЕНІЦЬКИЙ,

к.ю.н., професор Одеського державного університету внутрішніх справ,
м. Одеса

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА УСТРОЮ ЗЕМСЬКИХ І ДЕРЖАВНИХ ОПОЛЧЕНЬ У СЛОВ'ЯНОСЕРБЬСЬКОМУ Й СТАРОБІЛЬСЬКОМУ ПОВІТАХ (XIX – ПОЧАТОК XX СТОЛІТТЯ)

***Анотація:** Проаналізовано організацію та формування ополчень (міліції) на території Слов'яносербського та Старобільського повітів.*